

Българска народна банка

**Методология за оценка на статия „Парични преводи от българи,
живеещи постоянно в чужбина”**

**Дирекция „Статистика”
Отдел „Платежен баланс и външен дълг”**

март 2011

Съдържание

1. Въведение	3
2. Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина - дефиниции	3
2.1 Според <i>Ръководство за платежния баланс – 5 издание</i>	3
2.2 Според <i>Ръководство за платежния баланс – 6 издание</i>	4
3. Настоящо отчитане на преводите от български емигранти	4
3.1 Настоящо отчитане	9
3.2 Необходимост от нова методология.....	9
4. Модел за оценка на статия „Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина”	5
4.1 Основен модел	6
4.2.1 Брой на български емигранти.....	6
4.2.2 Процент на български емигранти, превеждащи пари	8
4.2.3 Оценка на среден трансфер.....	9
5. Политика на ревизии.....	10

Приложения

1. Въведение

Значимостта на преводите от емигранти към техни близки в родните им страни е голяма и се увеличава през последните години. Много институции се фокусират в техните анализи на влиянието на тези потоци върху икономическото развитие (EUROSTAT, 2007)¹. Тези потоци се разглеждат като важен източник на външно финансиране и една от движещите сили за икономически растеж за развиващите се и зараждащи се икономики. Емигрантските преводи намаляват бедността и имат положителен ефект върху спестяванията и инвестициите (WB, 2006)².

Емигрантските потоци са не само от значение сами по себе си като аналитична статия, но и като съществен елемент от текущата сметка на платежния баланс, статия „Текущи трансфери“. Това създава необходимост от прилагането на добре работеща методология за отчитането на тези потоци и при възможност за нейното подобрене и развитие във времето. В изложението по-долу подробно са описани конкретните фактори, налагащи промяна в настоящата методология, както и създадените се възможности за развиването на нов модел на отчитане, който е с по-голям обхват.

2. Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина - дефиниции

2.1 Според Ръководство за платежния баланс - 5

Ръководство за платежния баланс – 5 издание дефинира статията емигрантските потоци по следния начин:

“Workers’ remittances cover current transfers by migrants who are employed in new economies and considered residents there. A migrant is a person who comes to an economy and stays there, or is expected to stay, for year or more. Workers remittances often involve related persons.” (Balance of Payments Manual, issue 5, para. 302).

Според *Петото ръководство за платежния баланс* центърът на икономическия интерес е базата за дефиниране на резидентността на домакинствата или индивидите. Дори когато човек напусне дадена икономическа територия (където се намира неговото домакинство) за ограничен период от време (по-малко от година) той продължава да бъде резидент на тази икономика. Хора, които имат намерение да живеят за година или повече в нова икономика (след като напуснат своята страна) се считат за резиденти на тази икономика. Важно е да се отбележи, че има няколко изключения по това правило

¹ EUROSTAT (2007), *Results of the Ad Hoc Survey on Remittances*, European Commission.

² World Bank (2006), *Migration and Remittances: Eastern Europe and the Former Soviet Union*;

World Bank (2006), *General Principles for International Remittance Services*, Committee on Payment and Settlement Systems.

за резидентност, а именно за студентите, хора на лечение, дипломати и военен персонал (Reinke, 2007)³.

Статията „Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина” е подстатия на статията „Текущи трансфери, кредит” в текущата сметка на платежния баланс и е балансираща статия за безвъзмездно получени ресурси в брой или натура.

2.2 Според Ръководство за платежния баланс – 6 издание

Ревизията на петото издание на Ръководство за компилиране на платежния баланс въвежда нова статия – „Лични трансфери”. Статията е дефинирана по следния начин: *Личните трансфери се състоят от всички текущи трансфери в брой или в натура направени (или получени) от резидентни домакинства към (или от) други нерезидентни домакинства.*

Статията „Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина” се запазва само като допълнителна аналитична статия към статията „Лични трансфери”.

3. Настоящо отчитане на преводите от български емигранти

3.1 Настоящо отчитане

Към момента методологията, използвана от БНБ за компилиране на статията „Преводи от българи, постоянно живеещи в чужбина”, обхваща преводи, направени само по официални канали. Данните, които се отчитат в платежния баланс са за трансфери, осъществени чрез банките или чрез дружества, лицензирани за извършване на налични парични преводи и техни агенти. Информацията се репортува от банките, като те отчитат пред БНБ освен транзакциите, осъществени директно от тях и тези, осъществени чрез дружествата, лицензирани за налични парични преводи и техни агенти (ДЛНПП).

Има две основни особености в настоящето отчитане, които са и два от трите основни фактора, обуславящи необходимостта (дискутирана в следващата секция) от промяна.

Първо, съществува минимален праг на отчитане на банките на данните транзакция по транзакция. От януари 2007 г. този праг е 12 500 евро и съгласно *Регламент 924/2009 относно презграничните плащания в рамките на Общността и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2560/2001* от януари 2010 г. се вдига на 50 000 евро. След януари 2007 г. до януари 2010 г., въпреки официалния праг, след споразумение с БНБ банките

³ Reinke, J. – IMF (2007), *Remittances in the Balance of Payments Framework: Current Problems and Forthcoming Improvements*, Seminar on Remittance Statistics, Slovenia, 26 February – 2 March 2007.

отчитат данните транзакция по транзакция над 5000 лева (2556 евро, прагът прилаган преди януари 2007 г.).

Второ, транзакциите чрез ДЛНПП се осъществяват чрез посредничеството на банките и към настоящия момент тези парични потоци се отчитат индиректно от банковата система. Отчитаните от банките транзакции на ДЛНПП са нетни.

3.2 Необходимост от нова методология

Преводите от емигранти, към техни близки в родните им страни, се характеризират с нисък среден размер за голям процент от транзакциите. Поради наличието на официален праг на отчитане на отделна транзакция от 5000 лева от преди 2007 г. и де факто съществуването на същия праг за периода до края на 2009 г. една част от паричните потоци, изпращани от български емигранти в чужбина към момента не се обхващат от настоящата методология.

Повечето от банките освен отчитането на индивидуални транзакции над определения праг отчитат в допълнение и обобщена информация за транзакциите под 5000 лева., която не се включва в платежния баланс. Става дума за значителни потоци, които в една голяма степен, поради своята характеристика, е вероятно да обхващат преводи от български емигранти.

В допълнение за настоящата година банките нямат реално задължение за отчитане на индивидуални транзакции под официалния праг от 12 500 евро и макар, че повечето го правят, тенденцията е към намаляване на предоставянето на тази информация. С оглед намаляване отчетната натовареност на банките, с въвеждането на новия праг от 50 000 евро предстои загубата на информация за преводите от емигранти да стане значителна. Във връзка и с текущия процес на въвеждане на алтернативна система на цялостно директно отчитане на отделните единици, репортуващи данни пред БНБ за целите на платежния баланс (свързано с цялостното прилагане на новия минимален праг за отчитане на банките), въвеждането на нов начин на отчитане на преводите от български емигранти към техни близки в страната е наложително.

Отчитаните от банките парични потоци на дружествата, лицензирани за извършването на налични парични преводи и техни агенти (ДЛНПП) са на нетна база. Това означава, че се наблюдават определени изкривявания в информацията за кредита и дебита на статията, въпреки че нетно данните влизат коректно в текущата сметка. В допълнение географската разбивка на паричните потоци на ДЛНПП също е некоректна поради използването на клирингови къщи за сетълмънт. Тези проблеми и техните възможни решения (директно отчитане) са изчерпателно дискутирани в разработка на

Националната банка на Италия (Measuring Remittances: The Experience of Italy, 2007). БНБ планира да въведе директно отчитане на ДЛНПП като част от цялостната методология за директно отчитане. Предстои да се уточни периода за връщане назад при отчитането на ДЛНПП, като това ще определи и периода, за който оценките по представената тук нова методология ще включват и наличните парични преводи.

Методологията към момента обхваща паричните преводи на български емигранти само по официални канали. Значимостта на емигрантските преводи за икономическото развитие създава необходимост от добра оценка на всички потоци, независимо дали са по официални или неофициални канали. Хюсаин (2005)⁴ дискутира факта, че емигрантските преводи по официални канали (банки и ДЛНПП) обхващат близо две трети от целия поток на тези преводи. Той изтъква необходимостта от консистентна оценка на потоците по неформален път. Факта, че според тези оценки голям процент от емигрантските потоци не могат да бъдат обхванати от информацията от банките също обуславя промяна в начина на отчитане.

4. Модел за оценка на статия „Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина”

Провеждането на представително извадково проучване на границата сред пътуващите български и чуждестранни граждани за периода август 2007 г. – юли 2008 г. от БНБ чрез външен изпълнител даде възможност за осъществяването на проучване за целите на платежния баланс и сред дългосрочните български емигранти. Първоначалните данни показаха, че значителна част от годишните трансфери от български емигранти към техни близки в страната се състоят от ниски по размер суми (под праговете за отчитане), че трансферирането на посочената обща годишна сума за голяма част от случаите се осъществява на няколко пъти през дадена година, както и че голяма част от трансферите се осъществяват чрез неформални канали (различни от банки и ДЛНПП).

Моделът представен в тази секция се базира на данните от проведеното проучване.

4.1 Основен модел⁵

Оценките на емигрантските преводи се базират на умножението на броя български емигранти, превеждащи пари към техни близки по средния трансфер, като съответно тези изчисления се правят за официалния и неофициалния канал. Сумирането на средствата трансферирани по двата канала представлява общата сума на преводите от български емигранти.

⁴ Hussain, M. – EUROSTAT (2005), *Measuring Migrant Remittances: From the Perspective of the European Commission*, International Technical Meeting on Measuring Remittances, World Bank, January 24-25, 2005

⁵ Други методи за компилиране на парични преводи от емигранти са систематизирани и представени в *Remittances Compilation Guide, 2009* (the Luxembourg Group on Remittances).

Броят на български емигранти е сегментиран по страна на резидентност. Поради липсата на достатъчно брой наблюдения от проучването на границата за отделните страни, средният трансфер се изчислява обобщено за всички страни за всеки от трансферните канали.

Трябва да се отбележи, че избрания подход може да бъде критикуван поради недостатъчно ясната дефиниция на „мигрант“ (Reinke, 2007)⁶. Поставя се въпроса за реалния обхват при отчитане на статията „Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина“, спрямо по-общата статия „Други частни трансфери“ на статията „Текущи трансфери“. Най-важното е, че потоците ще бъдат коректно записани в статията „Други текущи трансфери, кредит“ и от там в текущата сметка и няма да изкривяват последните две. С въвеждането на *Ръководство за платежния баланс – 6 издание* повечето проблеми в това отношение ще бъдат разрешени (виж секция 2.2).

Данните за българските емигранти в чужбина по страна на резидентност е събрана от БНБ и коригирана според дефинициите на Ръководството за компилиране на платежния баланс. По-големи детайли за данните са представени в следващата секция. Информацията за броя български емигранти, изпращащи парични средства като процент от цялото дългосрочно емигрантско население и за среден трансфер (съответно за групите, изпращащи по официален или неофициален трансфер) се базират на извадковото проучване на БНБ на границата сред пътуващите българи и чужденци. Секция 4.1.2 и секция 4.1.3 дискутират в детайл тези въпроси.

4.1.1 Брой български емигранти

През май 2007 г. БНБ поиска съдействие от Министерство на външните работи за събирането на данни за броя на български емигранти в чужбина. На министерството беше предоставена кратка отчетна форма, съдържаща въпроси за брой на дългосрочните български емигранти за периода 2001 – 2006 г. Формата беше придружена от инструкции за попълване, които представяха основни дефиниции в съответствие с Ръководство за компилиране на платежния баланс, като освен данните за броя се изискваше и попълването на детайлна информация от гледна точка на обхвата и дефиницията на тези бройки. Източниците на предоставената от Министерство на външните работи данни бяха два – Държавната агенция за българите в чужбина и българските консулства в чужбина.

В по-голямата си част събраната информация за броя на българските емигранти в чужбина се базира на първия източник – Държавната агенция за българите в чужбина.

⁶ Reinke, J. – IMF (2007), *Remittances in the Balance of Payments Framework: Current Problems and Forthcoming Improvements*, Seminar on Remittance Statistics, Slovenia, 26 February – 2 March 2007

За страни, за които не бе предоставена информация от Агенцията, са използвани данни от консулствата (главно за страни, в които броят на български емигранти е малък). Причината за използването в много случаи на данни от Държавната агенция за българите в чужбина с предимство пред тези на консулствата, е че бройките ѝ включваха освен официално пребиваващите емигранти също и оценки за нелегално пребиваващите в чужбина дългосрочни български емигранти. Данните от консулствата съдържа само официална информация, която в повечето случаи подценява реалните бройки. За сравнение: според Европейската комисия броят на официалните български емигранти възлиза на 220 000, докато според компилираните от БНБ данни този брой възлиза на над 370 000.

В повечето случаи данните на Агенцията се базират на неофициални източници, почти изцяло на информация от Българските общностни организации зад граница и са допълнени от експертни оценки. Допълнителни корекции на данните по страна на резидентност бяха направени от Агенцията с цел данните да обхващат само „новата“ българска емиграция (напусналите България след 1989 г.). От бройките на новата емиграция, в допълнение, са изключени броя студенти и краткосрочни емигранти (сезонни работници). Направените корекции са в съответствие с дефинициите на платежния баланс и при допускането, че популацията на потенциалните трансфериращи емигранти се състои от „новата“ емиграция.

Отчет на Световната банка (Migration and Remittances Factbook, 2008) показва, че броят на българските емигранти за 2005 е 937, 341. Важно е да се отбележи, че тези цифри не са коригирани по описания в горния параграф начин. Оценка на БНБ след направените корекции (в съответствие с дефинициите за платежния баланс) за 2005 г. са 618 430 български емигранти.

4.1.2 Процент на български емигранти, превеждащи пари

В анкетните карти от проучването на границата сред български и чуждестранни граждани специална секция е посветена на събирането на данни от български емигранти, завърнали се на кратко посещение в България. Въпросите, отправени към емигрантите – респонденти са представени в приложение 1. Емигрантите са интервюирани на влизане в страната.

На база на отговорите на въпрос, отнасящ се до различните канали на трансфериране на пари към близки в страната, е определен процента на емигранти, които трансферират по официален (чрез банки и ДЛНПП) или по неофициален път (всички останали начини) – виж въпрос 34 от анкетата, приложение 1. В изчисленията е разглеждана групата на работещите, т.е. наети и самонаети, въпреки дефиницията на

статията, представена в секция 2. Липсата на разграничение между двете групи работещи се налага поради няколко основни причини. При разграничаване на групите (наети и самонаети) и за целите на точни изчисления въпросникът би се утежнил не само в един въпрос (въпросът за занятието на конкретния интервюиран), но и с допълнителни доуточняващи въпроси (въпрос за брой живеещи и брой работещи – необходимост от разграничение на брой самонаети от брой работещи). Предстоящото прилагане на *Ръководство за платежния баланс – 6 издание* и неговите нови дефиниции от друга страна няма да породят нуждата от това разграничение. При съставянето на въпросника следваше да се търси оптимума между настоящи и бъдещи цели и съответно налични ресурси.

Изчисленията в таблица 2. проценти се базират на 1609 наблюдения от работещите респонденти от общо 1948 наблюдения на емигранти.

Таблица 2. Трансферни канали

РАБОТЕЩИ ЕМИГРАНТИ		
Неофициален път	Официален път	Не изпраща
15.4%	36.9%	47.7%

За да се приложат тези коефициенти към общата популация на потенциалните трансфериращи емигранти, те следва да се коригират с коефициент, определящ процентно групата на работещите от общата популацията на потенциалните трансфериращи емигранти.

Това се постига чрез изчислението на допълнителен показател на база на данни от проучването за дела на работещите емигранти от общия брой емигранти (виж въпрос 32 от анкетата, приложение 1). С цел да се избегнат изкривявания на оценката са използвани само тези случаи, при които има попълнен отговор и на двата въпроса – едновременно за брой работещи и живеещи в дадено домакинство. Този процентен показател е 78.98%.

Процентните дялове за трансферните канали, коригирани с показателя за дела на групата на работещите, ни предоставя информация за процента на трансфериращите работещи от общия брой потенциално трансфериращи емигранти.

4.1.3 Оценки на среден трансфер

Анализ на данните от проучването показва съществена разлика между средния размер на трансферираните суми чрез двата основни канала – официален и неофициален. Поради това е използвана отделна оценка на преводите от български емигранти в

зависимост от трансферния канал – официален или неофициален. Средните трансфери за всеки трансферен канал е на база на данни за всички представени в проучването страни на резидентност. Референтната година е 2006 г. За предходни и последващи години, при изчислението на среден трансфер, данните от проучването са коригирани с индекс на потребителските цени по географски признак.

5. Политика на ревизии

Данните се ревизират веднъж годишно с представянето на ревизиите на платежния баланс до три години назад през месец март на всяка календарна година.

Ревизиите се базират на актуализирана информация на *Международна финансова статистика*, *МВФ* за индексите за потребителските цени, на *Евростат*, *НСИ* и *Агенцията за българите в чужбина* за броя на българските емигранти в чужбина.

Приложение 1. Въпросник (част, отнасяща се до българските емигранти)

<p>В1. Каква е Вашата възраст (в навършени години)?</p> <p><input type="text"/> години</p> <p>Под 18 години → не се провежда интервю.</p>	
<p>В2. Вашият пол?</p> <p>Мъж 1</p> <p>Жена 2</p>	
<p>В3. Каква е Вашата националност (националността, според паспорта, с с който влизате в България)?</p> <p><input type="text"/></p> <p>Различна от българска → не се провежда интервю.</p>	
<p>В4. В коя страна живеете постоянно?</p> <p><input type="text"/></p> <p>Различна от България → отидете на БЛОК В.</p>	
<p>БЛОК В</p> <p><i>Живея постоянно в чужбина</i></p>	
<p>В31. От колко години живеете постоянно в чужбина?</p> <p>Брой : <input type="text"/> години</p>	
<p>В32. Колко члена от Вашето семейство живеят и работят в чужбина (включвайки Вас)?</p> <p>Брой: ЖИВЕЯТ: <input type="text"/> човека РАБОТЯТ: <input type="text"/> човека</p>	
<p>В33. Бихте ли оценили колко пари и/или продукти (стоки) приблизително на каква стойност сте изпратили (Вие самият/самата) на свои близки и роднини в България през последната една година?</p>	
<p>ПАРИЧНИ СРЕДСТВА:</p> <p>Сума: <input type="text"/> Валута: <input type="text"/></p>	
<p>ПОМОЩ В ПРОДУКТИ (СТОКИ):</p> <p>Сума: <input type="text"/> Валута: <input type="text"/></p>	
<p>В34. По какъв начин изпращате парични средства към своите близки и роднини в България?</p> <p>По банков път.....1</p> <p>Чрез Money Gram, Western Union и други подобни2</p> <p>В наличност (при пътуване))3</p> <p>Не изпращам парични средства4 → отиди на В36</p>	
<p>В35. Средно колко пъти на година изпращате парични средства? Брой: <input type="text"/> пъти</p>	
<p>В36. Какво е Вашето занятие?</p> <p>Работещ/самонает1</p> <p>Студент/учащ2</p> <p>Друго3</p>	